

du/Königsberga. W wykładzie dostarcza się starannie uporządkowanej faktografii i interpretacji z zakresu teorii stosunków międzynarodowych.

Charakteryzując specyfikę stosunków niemieckich i rosyjskich lat 1994–1998, których „jakość” wyznaczyły rządy chadecko-liberalne, zwraca się uwagę, że istotna była w tym okresie idea współodpowiedzialności za rozwiązywanie międzynarodowych problemów bezpieczeństwa. W tym okresie umocnił się radykalizm rosyjskiej sceny politycznej, narastały hegemoniczne tendencje Rosji, zwłaszcza w odniesieniu do przestrzeni postradzieckiej, m.in. dotyczącej Czeczenii.

Specyficzną kwestią stała się w relacjach między stronami, kwestia dóbr kultury przejętych po II wojnie światowej i uznanych na własność narodową Rosji. W wykładzie zaprezentowano ją z dużą starannością poznawczą.

W rozdziale piątym zarysowano relacje między stronami, ujawniających się w latach 1998–2005. Określono m.in. nową strategię w sytuacji po przejściu władzy politycznej przez Władimira Putina. Nośne kwestie stanowi tu ukazanie strategii energetycznej Rosji (m.in. genesty porozumienia o gazociągu bałtyckim).

W charakterystyce stosunków między stronami w latach 2005–2009 ukazuje się założenia polityki CDU/CSU – SPD wobec Rosji, kontakty między przywódcami państw, kwestie bezpieczeństwa międzynarodowego i energetyczne oraz różne nośne politycznie – ujawniające się od pierwszych lat po zjednoczeniu Niemiec oraz po przemianach ustrojowych zachodzących w Rosji.

W *Zakończeniu* wskazano syntetycznie ogniwa relacji niemiecko-rosyjskich, podkreślając wagę w ich generowaniu opcji politycznych. Zauważa się, że polityka Niemiec wobec Rosji stała się zasadniczym składnikiem strategii stabilizacyjnej. Ujawniły się w niej także instrumenty, jak pomoc finansowa, promowanie kooperacji Rosji z instytucjami międzynarodowymi. Celem politycznym towarzyszyła budowa fundamentów kooperacji w innych dziedzinach (s. 511). Podkreśla się przy tym, że sukcesów nie odnotowała niemiecka polityka wobec Rosji w zakresie realizacji celów aksjologicznych. Nie spełniły się niemieckie nadzieje na zwrot wywiezionych przez Armię Czerwoną niemieckich dóbr kultury. Przypomina się, że narastanie negatywnego wizerunku Rosji w Niemczech nie przekłada się jednak

na zamiary ograniczenia zbudowanych dotąd powiązań gospodarczych, przede wszystkim energetycznych. Wypracowany w dobie koalicji CDU/CSU-FDP model stosunku z Rosją można określić jako pragmatyzm gospodarczy (s. 516).

W *Bibliografii* zawarto wykaz bogatej literatury przedmiotu. Zwraca w niej uwagę starannie zgromadzona literatura niemieckojęzyczna, publikacje wydawane w Niemczech. W prezentacji tej ujawnia się niedobór literatury rosyjskojęzycznej, co czyni, że w recepcji poznawczej zminimalizowana jest ocena stanowiska strony rosyjskiej prowadzonej wobec niej polityki przez RFN. Problem ten zasługuje jednak na oddzielną pogłębioną analizę poznawczą, mającą wymiar przede wszystkim rosjoznawczy.

Prezentowana książka jest ważnym oryginalnym osiągnięciem badawczym, sytuującym się w stosunkach międzynarodowych i niemcoznawstwie. Jej wartość zawiera się przede wszystkim w: 1. dostarczeniu starannie uporządkowanej wiedzy faktograficznej o najnowszych stosunkach niemiecko-rosyjskich; 2. wskazaniu bilateralnej polityki mocarstw w zmieniającej się radykalnie rzeczywistości międzynarodowej (zjednoczenie państw oraz przebudowa ustrojowa); 3. wskazaniu sił i ogniw generujących współpracę oraz tzw. poprawność polityczną między RFN i Rosją; 4. określeniu pozycji kulturowej Niemiec w rzeczywistości współczesnych przemian politycznych Europy; 5. określeniu istoty niemieckiej polityki w przestrzeni między *kontynuacją* a *zmianą* aksjomatów w rzeczywistości międzynarodowej.

Książka zasługuje na zainteresowanie szerokiego kręgi odbiorców, znawców stosunków międzynarodowych. Wyraźnie porządkuje się w niej wiedzę o współczesnej rzeczywistości politycznej Niemiec.

Andrzej Chodubski

Polska polityka zagraniczna 1989–2014, red. Jacek Knopek, Rafał Willa, Difin, Warszawa 2016, ss. 479, 4 ulb.

W rzeczywistości współczesnych przemian cywilizacyjnych, generowanych przez postęp naukowo-techniczny, międzynarodowe rozwiązania prawne, edukację zorientowaną na budzenie

rozumienia istoty przekształceń kulturowych, ujawnia się z dużą siłą kształtowanie nowej rzeczywistości w stosunkach międzynarodowych. Szczególną rolę w tym względzie pełni globalizacja, która powoduje zacieranie się granic między państwami, kulturami, swoimi, obcymi, informacją a dezinformacją, władzą państwową a ponadpaństwową. Istotnym przemianom ulega polska polityka zagraniczna przedstawiona w prezentowanej książce.

We *Wprowadzeniu* do niej wskazuje się, że polityka zagraniczna, mimo zmieniającej się cywilizacji, zajmuje szczególne miejsce w funkcjonowaniu państwa. Z punktu widzenia Polski jej nośność generują na początku XXI w. takie wydarzenia, jak: załamanie bloku wschodniego i rozpad ZSRR, liczne konflikty w różnych regionach świata, procesy integracyjne i dezintegracyjne w życiu politycznym, a w tym w obszarze państw bezpośredniego sąsiedztwa (zjednoczenie Niemiec, rozpad Związku Radzieckiego). Polska nie tylko doświadczyła rozpadu Związku Radzieckiego, ale stała się członkiem Paktu Północnoatlantyckiego oraz Unii Europejskiej, a wydarzenia te diametralnie zmieniły jej położenie geopolityczne i geostrategiczne. Członkostwo w nich zmusiło również władze III RP do wyznaczenia po raz kolejny nowych priorytetów dla polityki zagranicznej. Wreszcie akcesja nie oznaczała także, że bezpieczeństwo państwa i jego mieszkańców stało się w pełni zagwarantowane, o czym świadczą chociażby ostatnie wydarzenia rozgrywające się w ostatnim czasie na Ukrainie, trudna, napięta sytuacja na Bliskim Wschodzie, a także kolejne migracje uchodźców, kierujących się do Europy. Kwestie te ujawniają, jak ważną rolę odgrywa polityka zagraniczna państwa i jak wiele od niej zależy.

Wskazuje się, że bardziej naukowy tytuł dla problemu poznawczego wydaje się *Polityka zagraniczna Polski*, jako że podkreśla się w tym sposób szczególną rolę podmiotu generującego tę politykę. Ze względu jednak na opublikowanie w ostatnim czasie kilkunastu różnego typu monografii i opracowań poświęconych temu zagadnieniu, których tytuły tak zostały zredagowane, zdecydowano się na określenie *Polska polityka zagraniczna*. Obecny tytuł sformułowano na zasadzie odróżnienia tej pozycji od innych książek obecnych na rynku wydawniczym. Potraktowano go jako synonim względem polityki zagranicznej,

prowadzonej przez państwo polskie w ostatnim ćwierćwieczu.

W książce wyodrębniono 14 rozdziałów, zatytułowanych kolejno: 1. Polska polityka zagraniczna – cele, interesy, uwarunkowania, istota problemu; 2. Polska polityka zagraniczna wobec regionu Ameryki Łacińskiej; 3. Stany Zjednoczone i Kanada w polskiej polityce zagranicznej; 4. Polska polityka zagraniczna względem NATO; 5. Polityka zagraniczna Polski wobec państw zachodnioeuropejskich i regionalnych organizacji międzynarodowych; 6. Wspólnota/Unia Europejska w polskiej polityce zagranicznej; 7. Polska polityka zagraniczna a Europa Środkowa; 8. Obszar postowiecki w polskiej polityce zagranicznej; 9. Polska polityka zagraniczna wobec państw Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej; 10. 25 lat polityki zagranicznej III RP wobec Afryki Subsaharyjskiej; 11. Polityka zagraniczna Polski wobec Azji Południowej; 12. Polityka zagraniczna Polski wobec państw regionu Azji Południowo-Wschodniej; 13. Polska polityka zagraniczna wobec Dalekiego Wschodu; 14. Miejsce Australii i Oceanii w polskiej polityce zagranicznej. Autorzy poszczególnych zagadnień reprezentują kilka polskich ośrodków akademickich. Profesjonalnie jako nauczyciele akademicy zajmują się rozpoznawaniem różnych przestrzeni stosunków międzynarodowych. I tak, wymieniając ich nazwiska alfabetycznie zauważa się: 1. dr Lucynę Czechowską z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; 2. dr Marcina Kleinowskiego – również z tego uniwersytetu; 3. prof. zw. dr hab. Jacka Knopka – również z tej uczelni; 4. dr Mariana T. Mencla – związanego z Uniwersytetem Gdańskim; 5. prof. dr hab. Przemysława Osiewicza z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; 6. prof. dr hab. Renatę Podgórzynską z Uniwersytetu Szczecińskiego; 7. dr Annę Ratke-Majewską z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; 8. doktoranta Wojciecha Spirewskiego na tej uczelni; 9. dr Annę Umińską-Woroniecką z Uniwersytetu Wrocławskiego; 10. dr Patryka Wawrzyńskiego z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i 11. dr Rafała Willego również z tej uczelni.

Charakteryzując ogólnie polską politykę zagraniczną wskazuje się jej zagadnienia definicyjne. Podkreśla się, że przemiany ustrojowe w Polsce, dokonujące się od 1989 r., zdeterminowały kierunki polityki zagranicznej państwa polskie-

go. Ich rozwój, po 25 latach oceniany jest przez badaczy zwykle pozytywnie. Kategorią szczególnie eksponowaną wśród celów polityki państwa, zwłaszcza w nurcie realistycznym, pozostaje bezpieczeństwo państwa, mimo że współcześnie za równe istotnie uznawane są jego pozycja i prestiż. Obecność Polski w NATO i Unii Europejskiej wpłynęła na umacnianie pozycji państwa, ale na początku XXI w. ujawniły się nowe wyzwania w polityce zagranicznej, a w tym priorytetowo stały się: dyplomacja ekonomiczna, walka z terroryzmem, kształtowanie się pozytywnego wizerunku państwa, jak też intensyfikacja kontaktów z krajami Afryki i Azji.

Prezentując polską politykę zagraniczną wobec regionu Ameryki Łacińskiej zauważa się, że zarówno w przeszłości, jak i w czasach współczesnych ujawnia się przestrzeń marginalna. Od czasu uzyskania niepodległości do 1989 r. ujawniały się jednak systematycznie, między różnymi państwami była różna ich intensywność. Scharakteryzowano ich główne ogniwa z lat 1918–1989, a następnie wskazano założenia polskiej polityki zagranicznej wobec tego regionu po 1989 r., jak też ich realizację; podkreślono wagę związków kulturalnych między stronami (Polski z Ameryką Łacińską).

Nośny aspekt poznawczy stanowi kwestia miejsca Stanów Zjednoczonych i Kanady w polskiej polityce zagranicznej. Wskazuje się tu główne ogniwa relacji między Polską i obu tymi państwami w rzeczywistości od 1945 po 1989 r. W analizie relacji gospodarczych podkreśla się rolę napływu amerykańskich inwestycji do Polski. W połowie lat 90. stanowiły one ok. 14% zintegrowanych inwestycji bezpośrednich w Polsce.

Dalej wskazuje się, że wydarzenia zachodzące w Europie Środkowej i Wschodniej oraz Związku Radzieckim na przełomie lat 80. i 90. XX w. powodowały tworzenie się nowego ładu międzynarodowego. Zmiany zachodzące w otoczeniu międzynarodowym Polski niosły wiele wyzwań i potencjalnych zagrożeń. Sojusz zwany Układem Warszawskim stawał się fikcją i tracił rację bytu. Wyzwaniem stało się dla Polski członkostwo w NATO. W wykładzie dostarcza się uporządkowanej wiedzy o „drodze” Polski do członkostwa w NATO, jak też o strategii i taktyce Polski wobec problemów NATO.

Z dużą starannością zaprezentowano politykę zagraniczną Polski wobec państw zachodnioeu-

ropejskich. Wskazano ujawniające się relacje w tej przestrzeni w latach 1945–1989. Analitycznie wskazuje się obraz relacji 15 państw Unii Europejskiej z Polską oraz takich podmiotów rzeczywistości międzynarodowej, jak Trójkąt Weimarski, EFTA. Zwraca się uwagę na ogniwa współpracy kulturowej Polski i państw Europy Zachodniej, podobnie też w przestrzeni życia gospodarczego oraz bezpieczeństwa i współpracy w Europie.

Pogłębioną prezentację problemu ukazuje się, charakteryzując miejsce Unii Europejskiej w polskiej polityce zagranicznej. Podkreśla się, że 1989 r. oznaczał dla Polski istotne przewartościowanie dotychczasowych ról i kierunków zainteresowania państwa w polityce zagranicznej. Wyzwaniem stało się zagwarantowanie Polsce szeroko rozumianego bezpieczeństwa ekonomicznego i militarnego. Kluczowym wyzwaniem stało się włączenie państwa w strukturę Unii Europejskiej, co urzeczywistniło się 1 maja 2004 r. Wraz z przyjęciem państwa polskiego do tej organizacji ujawniły się nowe zadania, w tym dotyczące stosunków międzynarodowych. W wykładzie charakteryzuje się działania na rzecz tzw. „Powrotu do Europy”. Lata 1988–1994 określa się *trudnymi początkami*. Charakteryzuje się przebieg negocjacji akcesyjnych oraz politykę europejską Polski po akcesji. Wskazując na ujawniający kryzys finansowy w państwach Unii Europejskiej, który powoduje wzrost poziomu wzajemnej nieufności między przywódcami państw i szefami rządów, zwraca się uwagę na takie zjawiska, jak położenie geograficzne, potencjał ludnościowy i gospodarczy, dorobek cywilizacyjny poszczególnych państw. W Polsce stawia się pytania czy integracja państwa w ramach Unii była wybranym kierunkiem słusznym? Zauważa się, że *chłodna kalkulacja* przekonuje, że wybór ten był bodaj najlepszy z możliwych (s. 196).

Starannie, dostarczając bogatej wiedzy eksplanacyjnej, prezentuje się problem polskiej polityki zagranicznej w odniesieniu do Europy Środkowej. W 1989 r. wyzwaniem stało się określenie roli, jaką *nowa Polska* powinna przyjąć w odniesieniu do swych postkomunistycznych sąsiadów. Wskazuje się w wykładzie na traktatowe ramy współpracy, jak na wyzwania bezpieczeństwa regionalnego. Zauważa się, że polska polityka na tym kierunku w ostatnim czasie miała swoje wznioły i upadki (s. 223).

Uporządkowanej wiedzy dostarcza się o tzw. przestrzeni postsowieckiej w polskiej polityce zagranicznej. Wskazuje się na rozwój relacji politycznych, gospodarczych i kulturowych. Zauważa się, że stosunki polityczne, jakie w ciągu ostatnich 25 lat Rzeczypospolita Polska prowadziła z państwami regionu naznaczone było „rosjocentryzmem” – praktycznie każde działanie i zajęte stanowisko brało pod uwagę cele i interesy Federacji Rosyjskiej.

Wskazuje się, że region Bliskiego Wschodu i ściśle z nim związana Afryka Północna to kluczowy obszar dla współczesnych stosunków międzynarodowych. Region ten w dalszym ciągu zmaga się z konsekwencjami czasów kolonialnych. W wykładzie dostarcza się usystematyzowanej wiedzy o rozwoju kontaktów Polski z państwami regionu. Podkreśla się, że polska polityka zagraniczna do lat 90. była pod wpływem silnego oddziaływania USA. Podobnie z dużą starannością deskryptywną i eksplancyjną ukazano relacje Polski z państwami Afryki Subsaharyjskiej. Na podkreślenie zasługują tu ujęcia tabelaryczne prezentowanych wielu zagadnień.

Nośniętym jest zaprezentowanie polityki zagranicznej Polski wobec państw Azji Południowej (Pakistanu, Afganistanu, Bhutanu, Bangladeszu, Malediw, Nepalu, Indii, Sri Lanki). Zauważa się, że polityka państwa polskiego stanowi segment szerszej, suwerennej strategii zagranicznej, kształtowanej i prowadzonej w nowej rzeczywistości ustrojowej. Ujawnia się w niej duże zróżnicowanie w realizacji wyzwań międzynarodowych. Podobnie z dużą starannością wiązano relacje Polski z krajami Azji Południowo-Wschodniej, m.in. z Filipinami, Indonezją, Kampuczą (Kambodżą), Laosem, Malesją, Singapurem, Tajlandią, Wietnamem. W wykładzie wskazuje się rzeczywistość dyplomatyczną zorientowaną na zbliżenie w stosunkach Polski oraz poszczególnych krajów w tym regionalne.

Z dużą starannością ukazano politykę zagraniczną Polski z Chinami, Japonią, Koreą Południową, Koreą Północną, Tajwanem i Mongolią. Zauważa się, że mimo aktywności międzynarodowej Polski osadzonej na strategii Unii Europejskiej, a w tym bezpieczeństwa państwa na strukturach NATO, to istnieje możliwość podejmowania współpracy z państwami, które stanowiły peryferia jej polityki. W wykładzie prezentuje się

najistotniejsze wyznaczniki polskiej polityki wobec państw Dalekiego Wschodu.

Ukazując miejsce Australii i Oceanii w polskiej polityce zagranicznej, dostarcza się usystematyzowanej wiedzy o wizytach i bazie traktatowej w stosunkach dwustronnych oraz przedstawia się zagadnienia związków gospodarczych i kulturalnych. Podkreśla się, że Antypody, położone na przeciwległych dla Europy krańcach geograficznych globu, przez długi czas pozostawały na peryferiach stosunków międzynarodowych. Również Polska nie ujawniała zainteresowania ich nawiązywaniem. Po 1989 r. ujawniły się w tym względzie istotne zmiany. Polska dyplomacja zaczęła poświęcać uwagę zamieszkującym tam Polakom, a zwłaszcza identyfikującym się z kategorią Polonia (s. 435).

Integralną część książki stanowi *Bibliografia*. Jest ona sporządzona z dużą starannością. Wskazuje się w niej materiały źródłowe, a w tym internetowe. Jest istotna baza źródłowa, ukazująca bowiem często *rzeczywistość stojącą się*, zwracając w tym względzie uwagę na *wystąpienie publiczne i exposé*. Ważną część w zestawieniu bibliograficznym stanowi artykuły oraz publikacje poświęcane zagadnieniu teorii współczesnych stosunków międzynarodowych oraz ich praktyce kulturowo-cywilizacyjnej.

W refleksji ogólnej należy zauważyć, że prezentowana książka jest oryginalnym osiągnięciem naukowo-badawczym, dotyczącym współczesnej polskiej polityki zagranicznej. Jej szczególną wartością stanowi: 1. dostarczenie bogatej wiedzy deskryptywnej o współczesnej polskiej polityce zagranicznej; 2. staranne zgromadzenie materiałów źródłowych, w tym internetowych o stojącej się rzeczywistości międzynarodowej; 3. ukazanie dynamiki zmian w polskiej polityce zagranicznej, generowanych przez środowisko międzynarodowe, a w tym przez zjawiska i procesy globalizacyjne; 4. analityczne zaprezentowanie relacji Polski z różnymi państwami kontynentu azjatyckiego oraz Australii i Oceanii. Jest to przestrzeń marginalnie traktowana w poznaniu naukowym; 5. wpisanie szczególnej wiedzy o relacjach Polski z różnorodnymi podmiotami stosunków międzynarodowych w nurt najnowszych tendencji badawczych.

Jest to książka wzbogacająca wiedzę o współczesnych stosunkach międzynarodowych, a w tym

o polskiej polityce zagranicznej. Spełnia ona rolę przewodnika w rozpoznawaniu relacji kulturowo-cywilizacyjnych Polski niemal ze wszystkimi państwami świata.

Andrzej Chodubski

Marian Tadeusz Mencil, *Chińska Republika Ludowa jako współczesny podmiot środowiska międzynarodowego*, t. I: *Uwarunkowania*, t. II: *Wektory*, t. III: *Rozważania o rzeczywistości*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016, ss. 1109.

W prezentowanych książkach dowodzi się hipotezę badawczą, że polityka zagraniczna Chin jest zorientowana na osiągnięcie pozycji mocarstwa o zasięgu globalnym. Wskazuje się, że tendencje wielkomocarstwowe tego państwa wynikają z chińskiej tradycji i nie uległy zmianie w ciągu dziejów, a wpływy czynników wewnętrznych i zewnętrznych w różnych okresach przyczyniają się do intensyfikacji lub spowolnienia tego procesu. Do osiągnięcia celu Chiny wykorzystują szerokie instrumentarium zmiennych, głównie poprzez modyfikację polityki wewnętrznej i adaptację do uwarunkowań zewnętrznych. Wraz ze wzrostem pozycji państwa w systemie stosunków międzynarodowych rozwijają metody miękkiego nacisku (*soft power*) odzwierciedlające sinocentryczną koncepcję ich centralnej pozycji w międzynarodowym systemie, z progresją budowy powiązań uzależniających poszczególnych uczestników systemu od dominacji. Intensywna modernizacja potencjału Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej ma być gwarantem bezpieczeństwa państwa i osiągnięcia celu, nawet w sytuacji, gdy pierwszorzędne metody nie będą skuteczne lub wystąpią zagrożenia wewnętrzne/zewnętrzne uniemożliwiające osiągnięcie postawionego celu strategicznego.

We *Wstępie* wskazuje się, że o wyborze tematu zawartego w tytule książki przekonuje potrzeba przewartościującego określenia wpływu czynników wewnętrznych i zewnętrznych na kształtowanie przemiany chińskiej polityki zagranicznej, egzemplifikującej powrót do tradycyjnej koncepcji postrzegania Chin jako centralnego podmiotu o globalnej zdolności wielowymiarowego oddziaływania.

Zauważa się, że od 1978 r. Chińska Republika Ludowa realizuje program transformacji, głównie w wymiarze gospodarczym, wraz z którym ewoluuje jej polityka zagraniczna wspierana rozwojem potęgi gospodarczej i militarnej. Pozycję i rolę Chin w środowisku międzynarodowym odzwierciedla stan zmiany stosunków z innymi podmiotami systemu międzynarodowego wyrażany rosnącą asertywnością w relacjach z głównymi mocarstwami, partycypacją w organizacjach międzynarodowych, a także rozwijaną retoryką w sferze ideowej i materialnej. Chiny już nie tylko są *fabryką świata* i mocarstwem regionalnym, lecz aspirują do roli głównego architekta światowej rzeczywistości społeczno-politycznej, coraz śmielej eksponując uniwersalne założenia swej specyficznej chińskiej ideologii.

Podkreśla się, że Chiny zajmują istotne miejsce we współczesnym środowisku międzynarodowym, ugruntowane bezprecedensowym wieletnim wzrostem gospodarczym.

W tomie pierwszym wyodrębniono dwa rozdziały zatytułowane: I Czynniki kształtujące odrębność kulturowo-cywilizacyjną Chin; II Instytucjonalizacja współczesnego życia politycznego w Chińskiej Republice Ludowej. Jest to holistyczne ukazanie odrębności państwa chińskiego. W rozdziale pierwszym wskazano takie ogniwa charakteryzujące odrębność państwa, jak: 1. Warunki geograficzno-przyrodnicze; 2. Ludność; 3. Historia; 4. Kultura; 5. Gospodarka. Jest to starannie zaprezentowane zagadnienie poznawcze. Swoistą kontynuację problemu, z punktu widzenia instytucjonalizacji współczesnego politycznego oblicza kraju, ukazano w rozdziale drugim, wyodrębniając kwestie: 1. Konstytucja; 2. Podział administracyjny państwa; 3. Parlament, prezydent, rząd; 4. Partie polityczne; 5. Media; 6. Organizacje międzynarodowe; 7. Organy bezpieczeństwa.

W tomie drugim scharakteryzowano kierunki i założenia polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej. Wyodrębniono zagadnienia: 1. Chiny we współczesnej rzeczywistości międzynarodowej i koncepcje polityki międzynarodowej; 2. Relacje z USA i kwestia Tajwanu; 3. Stosunki z Rosją/ZSRR/Rosją; 4. Stosunki chińsko-japońskie; 5. ChRL a państwa Półwyspu Koreańskiego; 6. Polityka Chin wobec państw Afryki; 7. Strategia Chin wobec Ameryki Łacińskiej; 8. Chiny–Indie; 9. Relacje Chin z państwami Bliskiego Wschodu;